

Анасла аталанакан ял хушалах предприятийесенче

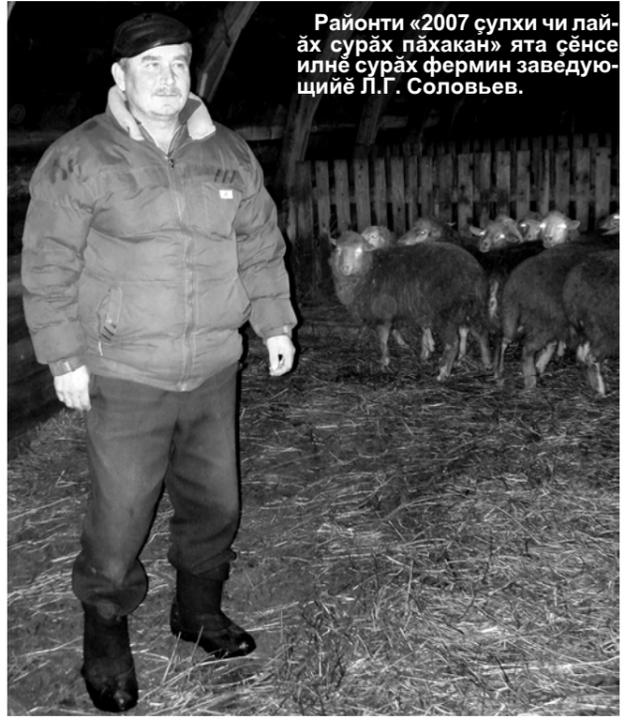
«Геройсем» малта пырашсе

Қас пулса килет. Шәпах ферма ра қасхи савма пулама вахат. Сөньял Шурчари сөт-су ферминче ёс вөресө сөс тарать. 25 сынан таракан сак ферма коллективё сүлсеренех анасла ёслесе пырать. Иртно сүл коллектив кашни ёнерен ватаман 5035 килограмм сөт суня. Пөтөмпе вара Шурчасем 886,1 тонна сөт суса илне. 5 пинлө чикке ситне тата унтан иртно дояркасем 6-ан: О.В. Петрова, Л.М. Сорокина, Е.В. Васильева, Н.М. Борисова, Л.А. Андреева. Ытти дояркасем те сак чикө патөнчех. Ольга Витальевна Петрова вара хушалахра сөс мар, районта та чи малти. Вёл 2007 сүлта 5764 килограмм сөт суса илме пуларчө. Самрак доярка иртно

сүл машиняпа ёне савакан операторсен райнти конкурсенче сөтөтүсө пулса таначчө. Тивөслипех хакларөс унан пултарулахне райнти: иртно сүлхи ёс пөтөмлетөвө семпе вёл «Машиняпа ёне савакан 2007 сүлхи чи лайах оператор» ята сөнесе илчө. Камалла ферма заведующийё А.А. Васильев коллектив ёсөпе. Самах май, вёл ку коллектива 4-мөш сүл ертсе пырать. Салтак шинельне хывна хысқан нумай шутласа тарарө вёл, түрөх ферма ёслеме төв түрө. Есө те ют мар. Амашөпе Т.Е. Васильева пөчөк пәрусем пәхна сөрте сахал тарашна-и вёл кунта? Ферма рах «ситөнисем» та-

тах пур кунта. Л.М. Сорокин ака ферма иртно пөтөмөшлө ёс стажө 35 сүл, кунта вёл 14 сүл дояркара вай хурать. – 8 класс хысқан чөх ферминче ёслеме пуланя та паян та ферма вёл, – камаллан каласать унпа пөр таван Е.М. Мясникова. – Вәрнрти совхоз-техникумран зоотехника вөренсе тухни ёсре уншан пите пысак пулашу. Пытарма кирлө мар, паян самраксем ферма яласан марри сисөнет. Анча ку проблема Шурчасене пыраса тивмест. Еслес камал пысак кунта вай хуракансен. Тарашсан, ситөнү пулассине те хайсемех лайах пөлесө. Иртно сүл кунта сөт пәрахне хута ячөс. Сав кунтан пусласа Шу-

пашкарти сөт заводне Шурчасем сөте чи пысак пахалахла сортла ярасөсө: 1 литрне 13 тенкө те 75 пулса. Сапла вара сөт сүтса хушалах 2 миллион та 281 пин тенкө таса тупаш илне. Кунта ёне сөчө чөлхе сичне төкен калараша та айккине таратса хаварма сүк. Хушалахан төп зоотехникө Е.И. Паргеева (паян апа «2007 сүлхи чи лайах зоотехник» ят парасөсө) каланя тарых, вельах апа чө хушалахра сителөклө. Сөт-су ферминче кашни ёнен үсөмне тата продуктивлахне кура уйрам рационпа ситерөсө. Ёне пулса паян кунта 2,8 кг тыра, 1 кг жмых, белокла концентрата 1,2 кг, премикс 100 г парасөсө, куллөнех сәнәх пур рационта. Коллектив ситөнөвөнчи Шурчари ветучасток ертүсин Т.И. Львован тупи те сителөклө. Асанна хушалахан вельахөсөне пәхса танисөр пулса вёл «Лидер» хушалахпа Ярапайкасси ял тарыхөнчи 16 ялта пуранакансен вельахөсен сывлахөшөн явапла. Татьяна Ильинична «2007 сүлхи чи лайах ветврач» ята тивөсрө.

Райнти «2007 сүлхи чи лайах сүрәх пахакан» ята сөнесе илне сүрәх фермин заведующийё Л.Г. Соловьёв.

Шурчари сөт-су ферминчи дояркасен пөр ушканө.

Сакан пек маттур ёсчөсем вай хуня чух коллектив епле ха чыса-сума тивөсө? «2007 сүлхи чи лайах сөт-су ферми» ята Шурчасем маттур ёспе сөнесе илчөс. Паләртмалла, Р.Н. Тимофеев ертсе пыракан «Герой» хушалах иртно сүл уса куракан кашни 100 гектар сөр пулса 120,3 центнер аш-какай, 686,9 центнер сөт туса илне. Кашни ёне пулса, сүлөрөх асантам ёнтө, 5035 килограмм сөт суня, сыснасем талакра 375-шер грамм, майракалла шутра вельахөсем 654 грамм ут хушна. Паянхи канашлура асанна хушалах район администрацияне АПК ёслөкөн-

сен профсоюз райкомө сирөплөтнө 1 степөнь дипломпа кулса сүрөкен вымпөла тата уксан премие тивөсет. Асанна хушалах сүрәх ёрчөтөс ёсре те паларамла утамсем тавать. Л.Г. Соловьёв ертсе пыракан коллектив пөлтөр кашни сүрәхран 4,5 килограмм сөт касна, 100 сүрәхран 103 пүтек илне. Леонид Германович «2007 сүлхи чи лайах сүрәх пахакан» ята сөнесе илчө. Коллектива вёл 1993 сүлтанпа ертсе пырать. Ситөнөвө вара кунти кашни ёсчөнен тарашулахөне курасть. Семөе династийө ёслөт, төсен те йанаш мар кунта. Малтан коллектива нумай сүл хушчи Леонид Германовичан машарөн ашшө А.И. Иванов ертсе пәна. Кунта Алексей Ивановичан

машарө Анастасия Федоровна вай хуня. Паян вара вөсен хөрө Светлана Алексеевна чунне парса вай хурать кунта. Ивановсен тепөр хөрө, Валентина Алексеевна Соловьёва, паянхи ферма пулсахөн машарө те ку ёсрен айккинчө тамасть. Хушалахра вельахчөрлөх валли комбикорм хатёрлөссине йөркөлөсө тарать. «Цигай» арачөпе ёслөсө сүрәх ферминче. С.А. Ивановапа Р.М. Соловьёва тарашулахө сүлөрөх асанна катарусөнен те яр уссан куранать. Кақал та «Герой» хушалахри вельах пахакансем анасу сүлөпе утасси пирки пөрре те икөленес килмест. Л. ПАВЛОВА. Автор сән үкерчөкөсем.

Учительсен райнти конференцияё хысқанхи шухашсем

Тивөсөмөр сапла ыйтать: хамартан пусламалла

Иртно эрне кун Москакасси шулөнчө учительсен конференцияё иртрө. Унта шул директорөсем вөрентекөсем, ача сачөн заведующийөсем, ял тарыхөсен пусләхөсем пуханчөс. Конференци ёсне район пусләхө Ю.А. Иванов хутшанчө. Чи малтанах пустаранисем 4 секция пайланса ёслөсө. Ун хысқан конференци пөрлөхи пайө пусланчө. Мөн тумалла семөпе вөрентү учрежденияёсен ача чан-чан сын пулса үстөр төсен? Сак тема төп доклады та, тухса каласакансен сәмахөсенчө те төп вьранта пулчө. Канашлура саван пөкөх вөрентү ёсчөне маттуррисөне чысларчө. Педагогсөне «Шусам» ансамбль юрә-ташя парнелөсө. Аса илөр-ха, ситөнөнисем, хамаран ачаләха. Килте каланя кашни аша сәмах, учитель пирөн пултарулах асархаса, апа малалла сав өне аталантарма пулашни мөн тери хавхалантараччө. Чаннипех те, район администрацияён вөрентү, самраксен политики, физкультурапа спорт пайөн ертүси Л.И. Мочалов хайөн докладөнчө палартна пек, шулан та, семьөн те ачан лайах өнөсөне тупса палартса аталантарма пулашмалла. Социологен төпчөвө вара сакна катартса парать: ача сине семөе ытларах (40 процент) витем күрет, массалла информация хатерөсем 30, шул 20, урам 10 процент чухлө витем күрет. Сак хөхө семөпе шул партнерсем пулса тамалли пирки калать. Ача сүлталак сүраран иртсен семөсөр пулса ача сачө пурине туйса илет. Паян райнти ача сачөсенчи 79 ушканта 1337 ача воспитани илет. Паләртмалла, шәпах ача садөнчө пулланать те ёнтө ача пур өнлө аталанма пулсасы. Вьляна вәхәтра та, занятиөсенчө те, усама тухсан та ачасем сөнинне пөлесө. Райнти ача сачөсем төрлө өнөпө ёслөсө. Таван тавраләха, унан историйөпе йәли-йөркине төпчөссипө, ачасөне искусствяпа паллаштарассипө «Березка», «Улыбка», «Путенө», «Солнышко», «Сәлкус», «Тюльпан» ача сачөсенчө тимлөсө. «Колокольчик», «Золушка», Мечта», «Солнышко» ача сачөсенчө саван пөкөх пөчөк шәпәрлансөне ритмикана, акалчан чөлхине, үкерчөкөсем тума, ачасөне шула хатерлөссипө занятиөсем ирттерөсө. «Путенөре» төрөс каласайман ачасөмпе логопедсем ёслөсө. 4 ача садөнчө – «Березкара», «Колокольчикра», «Василекпа» Катякасси пуламаш шул-садра – ачасөне таләкөпөх пуранмалли группасөм пур. Ашшө-амашөсем ытлашшиөх хирөслөмөсчө пулө төтөп, ача садөнчө ачана аталантарна пек килте пур чухне те ашшө-амашөн май та килмест. Саванпах пулө ачана ача садне ярсан

вёл ситөнөсө кайнине те сисө юлаймастпәр, тени пурнасран илне сәмахөсемөх. Апла пулсан пирөн, ашшө-амашөсен те, ача пур өнлөн аталантар төсө активлаха үстөрмөллө: алла хақат тьтса ёс хысқан диван сине сөвенөкөн ашшөсен те, ёс хысқан газ плити умне таракан амашөсен те шутламаләх пур. Кунта манан канашлура тухса каласна райнти диагностикапа консультация центрөн директорө Л.А. Верховцева сәмахөсөне илсө катартас килет. – Пөррөхинчө ашшө-амашөсем умөнчө психологи темпөе каласна хысқан пөр ашшө сапла каларө: «Пирөнне аңланмалларах темәпа каласан, лайахрах пулмалла. Төслөхрөн, ачана мөн ситөрмөллө, мөн тахәнтартмалли синчөн». Ачан чун-чөринө аңланма тарашмастпәрши е сакна валли вәхәт тупаймастпәрши? Ытларах шул сине шанатпәрши?

Кабуркина сәмахөсөне ниөплө те илсө катартамасар май сук. Паян райнти 87 тәләх ача – вёл е ку сәлтөвөсөне пула ашшө-амашөсен хөттисөр юлнисөм. Вөсенчөн 54-шө – социалла тәләх ачасөм. Урәхла каласан, ашшө-амашө чөрө-сывә сөртөх вөсен хөттисөр юлнисөм. Астан пулланать ача сөр синчө чи сывәх сыснасем пур сөртөх тәләха юласси? Анассәр семөесөнен. Пирөн райнти вөсөм 97, вөсенчө 216 ача. Калама кәна ним те мар. Сакан чухлө ача паян тараниччөн сисө кураймасть. Хәшөсөм ачисөне черкөпө улаштарна, теприсөн амашөсөм сәмәл пурнас шыраса төнчө касса сүрөсчө. Виссөмөшөсөм вёл е ку сәлтөвө – ирөкрөн хәтарна вьрансөненчө. Ку каллөх йәлта ачисөне манса хайсөн «проблеминө» татса парассипө сыханна пәтармахөсен вөсө. Сүк, вөсө сакантах пулмасть-ха. Килте аңла-

стерстви сөмөнчи сүл ситмен самраксөне вәхәтләх тьтмалли центра вьрнастарна. Ку мөн синчөн калать? Каллөх семөе хайөн төп тивөсө пирки манни синчөн. Шутламалли вара тем чухлөх. Ачасөм тутя пулни, йөркөллө тәхәнни те ашшө-амашө хайөн тивөсөне йәлтах туни пирки каламасть. Медицина ёсчөнөсөм палартна пек, ачан чунө пушя ан пултәр. Ана сывә пурнас йөркине хәнәхтарасси те семөерөнөх пулланать. Ачана пирус туртмалла мар төсө каланя сөртөх хай макәрлантарса пирус хысқан пирус туртни ырә витемөх күмөст вөт. Саванпа та пирөн, ситөнөнисөн, воспитани ёсчө хамартан пулсан вьранла пулмалла. Саван пөкөх паян шул ачисөм хушшинчө ку ялах курни 1 вьранта пулнине, ун хысқан ачасөн келөтөк пәсәлнөпө вьрхьрам чирөсөм пулни те ашшө-амашөсөн тивөсчө пөтөмлетүсөм тумалли пирки калать. Кулленхи ёсө путна май ачасөмпе пөрлө канма вәхәт тупаятпәр-и-ха тата? Пурте мар. Муркаши ача-пача библиотекин ертүси Е.И. Налимова сәмахөсөм, пөр өнчөн, кәштәх ләплантарасчө. Ачасөнен ыитни сакна катартас паня. Вөсенчөн 75 процентчө көнөкөпө туслә. Тепөр өнчөн, көнөкө вьламан тата ун пирки хай шухашне каламаннисөм (пөрлө 25 процент) те сахалах мар вөт. Хайсөнчөн килнине тавасчө-ха библиотека ёсчөнөсөм: ачасөмпе вайәсөм, конкурссөм ирттерөсчө, вулакансен конференцияёсөне йөркөлөсчө тата ытти те. Шухашлатан та, район пусләхө Ю.А. Иванов каланя пек, пурте йөркөллө ёслөнөн куранать. Анчах мөншөн сакнашкал чуна ыраттаракан катартусөм-ха: социалла тәләх ачасөн йышө үсни, сүл ситмен самраксөм преступлени туни тата ытти те. Сак катартава лайахлатма пуласть-и? Пуласть. Юрий Александрович калашө, камал сөс кирлө сакна валли. Кашни звөнора чуна парса тарашни кирлө: семьөн хайөн тивөсчө кирлө пек пурнасламалла, шулан – хайөн тивөсчө, ытти учреждениясен хайсөн ёсчө лайах тумалла. Ырә улшәнәва пирөн кашнинөх хамартан пулсамалла. Паян ёнерхинчөн, ыран паянхинчөн тарашара вай хумалла ачасөм чан-чан сын пулса үсчөр төсен. Чөваш Республикин Президентчө Н.В. Федоров Чөваш Республикин Патшалөх Канашне янә Сырура та сак төп вьранта: хамаран пулсалаха паян хамарах таватпәр. Ачасөм вара – пирөн пулсалах. Апла пулсан ыранхи кун паянхинчөн лайахрах, ырәрах пултәр төсен, хамар ачасөн пулсалахө йөркөллө пултәр төсен, паян пирөн хамаран тивөсчө пурнасламалла. Чун-чөре хушна пек, тивөсчө ытти пек. Л. ТУКТИНА. Сән үкерчөкөре: канашлури самант.

Ача шул сүлне ситсөн, ачан ытларах вәхәт шулта иртет. Ку ашшө-амашөсен воспитани ёсчө шул пөтөмпөх татса парать тенине пөлтөрмөст. Саванпа та, Леонид Иванович палартна пек, педагогсөмпе ашшө-амашөсен паян ачана воспитани парас ёсре пөр пек правалла пулмалла. Паян, чан та, шулта ачана пур өнлөн аталанса үсөмө пур условисөм те пур. Анчах та ачашан семөерөн хакли мөн пултәр. Шөл пулни те, сакна пур ашшө-амашө те аңланмасть сав. Райнти вөрентү пайөн ачаләха сыхлассипө ёслөкөн төп специалист И.С.